

1. Українська Літературна Енциклопедія. в 5 т. – Т. 3. / редкол. : І. О. Дзевєрін (відп. ред.) та ін. – К. : «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 1995. – 496 с.
2. Четина Е. Тупики «новой драмы» от «театра масок» к «театру теней» / Е. Четина // Современная русская литература: проблемы изучения и преподавания. – Пермь : Перм. гос. пед. ун-т, 2003. – 248 с.
3. Чехов А. П. Сочинения. В 18 т. Т. XIII / А. П. Чехов // Полное собрание сочинений и писем в 30 т. – М. : Наука, 1986. – 524 с.
4. Шаповал М. Монодраматичність і монодраматичний суб'єкт художнього твору / М. Шаповал // Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка: Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика. – 2009. – № 20. – С. 26–29.

Статтю подано до редколегії
17.09.2012 р.

УДК 821.161.2.09-054.72

О. М. Головій – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Неореалізм у діаспорній літературно-критичній думці (концепції Уласа Самчука та Юрія Шереха)

Роботу виконано на кафедрі теорії літератури та зарубіжної літератури СНУ ім. Лесі Українки

У статті окреслено особливості функціонування терміна «неореалізм» в українській діаспорній літературній критиці та проаналізовано неореалістичні концепції У. Самчука та Ю. Шереха як свідчення тягlosti неореалістичного дискурсу, перерваного в часи СРСР на материковій Україні. Визначено неореалізм як модерну стильову тенденцію, яка засвідчила вияв у новітньому мистецтві реалістичного типу творчості і спирається на властиву реалістичній естетичній здатність органічно поєднуватися з модернізмом; неореалізм, на відміну від реалізму XIX ст., ґрунтується не на матеріалістично-позитивістській основі, а на новітніх філософських концепціях.

Ключові слова: неореалістична концепція Уласа Самчука, неореалістична концепція Юрія Шереха, теоретико-критичний дискурс, реалізм, неореалізм, модернізм, стиль.

Головій Оксана. Неореализм в диаспорной литературно-критической мысли (концепции Уласа Самчука и Юрия Шереха). В статье рассматриваются особенности функционирования термина «неореализм» в украинской диаспорной литературной критике и анализируются неореалистические концепции У. Самчука и Ю. Шереха как доказательство преемственности неореалистического дискурса, прерванного во времена СССР на материковой Украине. Неореализм определяется как современная стилистическая тенденция, которая засвидетельствовала проявление реалистического типа творчества в новейшем искусстве и базируется на свойственной реалистической эстетике способности органически соединяться с модернизмом; в основе неореализма, в отличие от реализма XIX века, не материалистически-позитивистские учения, а новейшие философские концепции.

Ключевые слова: неореалистическая концепция Уласа Самчука, неореалистическая концепция Юрия Шереха, теоретико-критический дискурс, реализм, неореализм, модернизм, стиль.

Goloviy Oksana. Neo-Realism in Ukrainian Diaspora Literary Criticism (Conceptions of Ulas Samchuk and Yuriy Shereh). In this article it is described the peculiarities of functioning of the term «neo-realism» in Ukrainian Diaspora literary criticism and it is analyzed neo-realistic conception of Ulas Samchuk and Yuriy Shereh as an evidence of the difficulty of neo-realistic discourse which was interrupted in the times of USSR in the continental Ukraine. Neo-realism is defined as a modernist stylistic trend, which testified to the manifestation of a realistic kind of creative work in modern art. It is based on the ability of the realistic aesthetics to make links with modernism; neo-realism unlike realism of 19th century is not based on materialistic-positivist origin, but on newest philosophic conceptions.

Key words: neo-realistic conception of Ulas Samchuk, neo-realistic conception of Yuriy Shereh, theoretical and critical discourse, realism, neo-realism, modernism, style.

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми.

У сучасному літературознавстві, попри активне й різноаспектне дослідження письменства, залишаються «більш важливі точки» (Г. Грабович) – проблеми, які потребують нових підходів, уточнень та доопрацювань. Серед них – проблема неореалізму в контексті розвитку художніх напрямів, течій і стильових тенденцій ХХ ст.

Незважаючи на інтенсивне функціонування в сучасних працях з історії та теорії літератури, термін «неореалізм» далекий від «аксіоматичності». У літературознавстві не встановлено відповідності між поняттями «новий реалізм», «неореалізм», «постреалізм», «реалізм ХХ ст.» тощо. Найчастіше ними позначено аналогічні художні явища новітньої мистецької парадигми – вияви реалізму, збагаченого елементами модерністських чи постмодерністських поетик. Однак деякі дослідники вживають усі ці терміни як синоніми (Н. Колошук), інші – розмежують їх, щоправда, за відсутності чітких критеріїв (Н. Лейдерман, М. Ліповецький, Р. Мовчан). Дискусійним є питання про «статус» неореалізму: це напрям, течія чи стильова тенденція. Так, Н. Крутікова, О. Козій та Ю. Лаврисюк називають неореалізм «художнім напрямом», Л. Рева – «оновленим, збагаченим творчим методом», Л. Пономаренко – «стильовою течією», Ю. Ковалів – «стильовою хвилею ХХ ст.». Серед літературознавців нема однаковості й у питанні про природу неореалізму: це власне реалізм чи такий модернізм і постмодернізм (відповідно, напрям / течія / тенденція реалізму чи модернізму й постмодернізму). Наприклад, В. Келдиш розглядає неореалізм як «течію реалізму», В. Пахаренко – як «течію модернізму». Крім того, зазвичай літературознавці акцентують увагу лише на одному аспекті (іноді кількох) розвитку неореалізму, найчастіше аналізують його на тлі модерністських (тоді виникає питання, як розвивається неореалізм в епоху постмодерну) або постмодерністських (а як же попередні етапи?) художніх явищ. Таким чином, у сучасному літературознавстві відсутня чітка концепція неореалізму – немає жодного дослідження, у якому б розглядався його розвиток упродовж цілого ХХ ст. – були б виокремлені й охарактеризовані основні етапи та визначено набір поетико-стильових ознак неореалізму на кожному з них, відведено місце в ієрархії новітніх напрямів, течій і стильових тенденцій, з'ясовано, які філософські (онтологічні, епістемологічні) та психолого-естетичні засади лягли в його основу тощо.

На часі ґрунтовна розробка цієї концепції та послідовне «вписування» неореалізму в новітню мистецьку парадигму. Для цього в першу чергу потрібно проаналізувати особливості рецепції поняття «неореалізм», тобто спроектувати дослідження в галузь історії літературознавства й літературної критики. Такий крок на шляху вивчення неореалізму вважаємо доцільним, оскільки, за спостереженням П. Федченка, «тільки при широкому охопленні літературних явищ із застосуванням історичного підходу до їх інтерпретації й оцінок вдавалося простежити певні тенденції й закономірності процесу, визначити перспективи дальшого розвитку, сформулювати теоретичні принципи нових напрямів і течій, сформулювати загальну концепцію національної літератури, її витоків і традицій, своєрідності, перспектив розвитку» [5, 6].

Тому зацентруємо увагу на діаспорній літературно-критичній думці повоєння, представленій МУРОм. Серед членів цього угруповання точилося чимало дискусій щодо перспектив української літератури, принагідно порушувалися проблеми її стильових особливостей – йшлося як про власне модерністські художні явища, так і про неореалізм. Визначні представники МУРУ – Юрій Шерех (Шевельов) та Улас Самчук – терміном «неореалізм» не оперували, однак часто порушували проблему розвитку реалізму в новітніх мистецьких координатах. Попри це, у сучасних дослідженнях, присвячених аналізу їхнього літературно-критичного доробку, про рецепцію неореалізму не йдеться [див. до прикладу: 2; 3; 4; 7]. Отже, **мета** нашого дослідження – аналіз поглядів Ю. Шереха та У. Самчука на «реалізм ХХ століття»

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У. Самчук у своїй літературно-критичній спадщині¹ неодноразово звертався до проблеми розвитку реалізму в новітній мистецькій парадигмі, що в першу чергу це пов'язано з особливостями його творчої манери. Свого часу С. Павличко у відомій монографії «Дискурс модернізму в українській літературі»

¹ Частина літературно-критичних статей, доповідей, інтерв'ю У. Самчука опублікована в збірці, присвяченій 100-річному ювілею з дня народження письменника. Однак чимало статей, виступів, доповідей, рецензій, інтерв'ю, есе, листів зберігаються у Відділі рукописів і текстології Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України і чекають своїх дослідників.

зробила однозначний висновок: «За своїми естетичними поглядами Улас Самчук – традиціоналіст і людина попереднього століття» [9, 290]. М. Гон – упорядник першого в Україні збірника літературно-критичних статей, доповідей та інтерв'ю У. Самчука – назвав письменника «послідовним адептом реалізму у його класичному визначенні», «лицарем традиційності» [3, 95]. Подібні тези артикулюють молоді дослідники [див. для прикладу: 1; 7]. Зрідка з'являються праці, в яких У. Самчука не названо анахронізмом у ХХ ст.: традиційність світовідчуття не ототожнено з відсталістю, а реалістичність прози – із другосортністю. Зокрема Р. Мовчан підкреслює, що реалізм у творах У. Самчука не тотожний реалізму ХІХ ст. Однак розділ, присвячений творчості цього письменника, має показову назву – «Привид реалізму, або Проза Уласа Самчука». Крім цього, дослідниця відмежовує У. Самчука – реаліста ХХ ст. – від неореалістів типу В. Підмогильного, Г. Косинки та ін. [8].

Отже, більшість літературознавців так чи інакше відособлюють У. Самчука від інших митців ХХ ст., хоча сам письменник позиціонував свою творчість як органічну частку новітнього літературного процесу. Скажімо, у першому інтерв'ю «**Кілька слів наоспіх**» (Прага, 1935 р.), яке митець дав відразу після присвоєння йому премії Товариства письменників і журналістів Західної України за першу книгу трилогії «Волинь», У. Самчук назвав закиди тогочасної критики про відсутність у його творах «т. зв. нових стилів» «тільки непорозумінням» [11, 7]. У значно пізнішому інтерв'ю російському журналові «Современник» (1977 р.) на запитання, чи вважає себе традиціоналістом, письменник відповів: «Уникаю ярликів... Для мене “новаторство” може зміщатися у внутрішніх процесах думання і в бажанні “по-новому” бачити життєві явища. Що ж до техніки їх вислову... Головне – художність. Хай навіть “традиційна»» [11, 79]. Таким чином, У. Самчук вказав, що навіть «найтрадиційніший» реаліст у ХХ ст. не такий, як реаліст ХІХ ст., оскільки «по-новому», по-модерному сприймає світ.

Творчість новітніх реалістів, до когорта яких належав й У. Самчук, відрізняється від доробку реалістів мистецької парадигми ХІХ ст. у першу чергу не формально-стильовими художніми засобами, а глибиною проблематики. Неореалісти – митці з релятивістським світовідчуттям, які втратили віру у всевладдя розуму, відповідно перестали вважати себе всевідаючими деміургами, місіонерами-дидактами, шукачами панацеї від усіх суспільних негараздів. До них немов прийшло усвідомлення того, що світ надзвичайно складний і пояснити його в межах логоцентричних схем неможливо; що внутрішній світ людини не є прямим відображенням соціальних катаклізмів, а зміни соціального устрою не стають запорукою щастя; що людина – не лише частка соціуму, а й частина Всесвіту тощо. Тому в їхній творчості зник наскрізний критицизм, нівелювався принцип детермінованості як особистості, так і суспільних явищ, натомість потужно виявився філософізм, посилювався інтелектуалізм, психологізм, ліризм і т. д. А щодо формально-стильових новацій, то варто відзначити різну інтенсивність їхнього вкраплення в реалістичну основу (у тексти одних неореалістів їх може бути залучено більше, інших – менше), відповідно потрібно вести мову про більш чи менш радикальні вияви елементів модерністської поетики в доробку того чи іншого письменника, більшу чи меншу «традиційність» індивідуального стилю автора. Чіткої пропорції між елементами реалістичної системи й модерністської немає і не може бути; головне в неореалізмі – домінування реалістичного типу творчості та, відповідно, реалістичних поетикально-стильових принципів і художніх засобів.

Отже, У. Самчук – неореаліст. Його індивідуальний авторський стиль більш традиційний порівняно з іншими неореалістами, адже письменник свідомо уникав надмірного залучення в реалістичну канву творів елементів модерністської поетики. Так, у статті «**Про прозу взагалі і прозу зокрема (До проблеми нашої літературної прози)**» (1964) У. Самчук, проголосивши, що «основним стилем прози є реалізм. Всі інші стилі... це лиш більш чи менш влучні спроби, які рідко коли вдаються і ще рідше закріплюють за собою місце в історії культури» [11, 32], додав: «Проза... засадничо сприймає модернізми лишень в деталях... Вона зовсім не піддається деструкції, бо інакше вона тратить свою питому вагу і стає іншим... тілом» [11, 32]. Або: «Пишучи прозу, не цурайтесь лірики, але її пропорція вимагає суворої раціоналізації і не менш суворої дисципліни, інакше вийде не проза, а патока» [11, 40].

У статті «**Творчості і стилі**» (1948) У. Самчук артикулював цю ж думку: він висміяв неорганічне наповнення реалістичних творів художніми елементами модернізму та «впадання в новий блуд» «збагаченого реалізму». Цей процес видався авторові «трохи наївним намаганням за одну ніч і за одним стрибком перестрибнути певні наші за давні проблеми інтелектуального розвитку і, будучи в центрі Європи фізично, спробувати достосуватися до неї також духовно» [11, 46–47].

«Достосування», на думку письменника, має відбуватися не так шляхом «механічного» / штучного насичення реалістичних текстів елементами модерністської поетики західноєвропейських зразків («це не сама механіка, техніка і наподібнення» [11, 47]), як через зміну світогляду: «Це... певна органічна, психологічна і навіть біологічна дія» [11, 47].

Щодо модернізму, то письменник не так засуджував його, як говорив про вичерпаність та зведення до рівня поверхневого експериментаторства. Так, у згаданому першому інтерв'ю У. Самчук наголошував, що «модернізм у зовнішньому та внутрішньому підході до предмету – це своєрідне світосприймання», однак творчість більшості українських письменників, які не будучи модерністами за світосприйняттям зараховують себе до когорти модерністів, є «стилізацією літер і знаків» – нею митці «закривають брак творчого напруження» [11, 47]. Він не вказував, що література має повернутися до реалізму XIX ст. (у спогадах «Плянета Ді-Пі» зауважував: «Але годі говорити про реалізм. Це термін, який до нічого не зобов'язує і не визначає напрямку мистецького руху» [10, 30]), лише намагався довести очевидне – творчість кожного митця повинна бути результатом органічного вияву його світобачення: модерніст за світобаченням повинен писати модерністські твори, реаліст – реалістичні.

Переконує в цьому й загальновідома доповідь У. Самчука на I з'їзді Мистецького українського руху (грудень, 1945 р.) «**Велика література**», у якій він чи не вперше проголосив ідею «синтезу»: «Уважаю, що життя є досить скомпліковане, щоб можна уняти його якоюсь виключністю. Думаю, що складником його можуть бути одночасно і реалізм, і романтизм, ідеалізм і матеріалізм» [11, 8]. Ідея «синтезу» як у житті, так і в мистецтві артикулюється і в «нотатках» «Плянета Ді-Пі», де автор, згадуючи перший мурівський з'їзд, неодноразово відзначав, що чимало доповідачів (наприклад, В. Барка, Ю. Шерех) говорили про ті ж пошуки синтезу в новітньому мистецтві. На думку У. Самчука, ідея «синтезу» об'єднувала учасників з'їзду: «У всіх нас одна мета, одно духове обличчя, одна народна душа. <...> ...Ми разом... ми свідомі свого завдання і своєї історичної місії в часі і просторі» [10, 31–35].

Отже, У. Самчук – теоретик і практик неореалізму. По-перше, він створив низку неореалістичних прозових зразків (показовий висновок Н. Колошук про особливості його індивідуального стилю: «Найтрадиційніший та найпотужніший з українських реалістів XX ст. У. Самчук – чудовий приклад, як сучасний художник може поєднувати у своєму світогляді орієнтацію на реалістичний тип творчості й модерні принципи мистецької свободи, самодостатності та права на ескапістську суспільну «нішу»» [6, 51]). По-друге, долучився до осмислення специфіки вияву реалістичного типу творчості в новітній мистецькій парадигмі. Він відзначив «відкритість» реалізму до новітніх мистецьких віянь і на філософському рівні, і на поетикально-стильовому, водночас неодноразово наголошував, що формальне захоплення модерністськими техніками й прийомами не повинне порушувати реалізму, «чужорідні» художні елементи мають гармонійно синтезуватися з реалістичною домінантою. Таке «обережне» ставлення до проблеми всотування реалізмом модернізму й спричинило накладання на самого письменника ярлика «традиціоналіста».

Неореалістом вважав У. Самчука і його соратник Ю. Шерех. Уже у виголошеній на I з'їзді МУРу доповіді «**Стилі сучасної української літератури на еміграції**» (1945), він розмежував представників міметичного мистецтва 1940-х рр. на реалістів і «реалістів» / «умовних» реалістів. До перших відніс У. Самчука, наголошуючи, що висновок про архаїчність його прози на тлі сучасного літературного процесу передчасний і не зовсім однозначний. Безперечно, романістика цього письменника не змогла уникнути «рецидивів хронікальної побутовщини Нечуя-Левицького» [12, т. 1, 170]), однак не зважаючи на це, вона перебуває «всередині літератури» – є «доботною, доброякісною», «в душі клясичного європейського реалізму часів його розквіту»; в її основі – «багатство й глибина відтворення життя, життєвої спостережливості», водночас їй не чужі «проблиски суб'єктивної манери в душі Гамсуна...» [12, т. 1, 17]. Ю. Шерех переконаний, що не лише ці ознаки забезпечують творчому доробку У. Самчука актуальність. Її істинне джерело зрозуміле на тлі прози «умовних» реалістів – Василя Чапленка, Панаса Феденка, Федора Дудка та Фотія Мелешка. У стильовому плані вона розмаїта – представлена як «докладно-неквапливим, з любовним обсмиктуванням натуралістичних деталей, етнографічно-побутовим» стилем В. Чапленка, «умовно історичним» – П. Феденка, «хронікальністю у межах від Нечуя-Левицького до Горького в побутописанні» Ф. Мелешка, так і «більш психологізованим, більш настроєвим, інтимнішим, камернішим, тоншим» реалізмом Ф. Дудка [12, т. 1, 171].

Єднає цю когорту письменників, на думку Ю. Шереха, поверхневність їхнього реалізму. Свій висновок критик аргументував таким чином: «Література ніколи не дорівнює життю, – це річ загальновідома. Вона завжди обскубує життя, щоб вкласти його в рамки засвоєних нею літературних засобів. Коли вона бере матеріал життя в такій ширині й глибині, як Самчук, ці літературні засоби стають непомітні читачькому оку, знічуються, затушковуються. Коли ж автор не може або не хоче так зглибока зачерпнути життєвий матеріал, то літературні засоби більше випинаються, більше вражають. Коли ж самі ці засоби давно вже випробувані, давно відомі, – ба навіть – можливо – набридлі, то деформування ними життєвого матеріалу стає надто відчутним. Літературна традиційність – ось чим реально стає їх реалізм» [12, т. 1, 171]. Отже, через відсутність властивої У. Самчуку життєвої «ширини і глибини», реалізм В. Чапленка, П. Феденка, Ф. Дудка та Ф. Мелешка не є істинним, він – «умовний», власне епігонський повтор реалізму ХІХ ст. Тому твори названих вище письменників «стоятимуть осторонь головного шляху, провідної магістралі розвитку сучасної української літератури» [12, т. 1, 172]. Не дисонує з «провідною магістраллю розвитку сучасної української літератури» реалізм У. Самчука – це неореалізм ХХ ст., який, пори тяжіння до традиційної реалістичної естетики, ґрунтується не на матеріалістично-позитивістській основі, а на новітніх філософських концепціях. У цьому причина його глибини і актуальності навіть у новітні часи. Ю. Шерех був переконаний, що традиції класичного реалізму ХІХ ст. потрібно продовжувати, однак не шляхом механічного наповнення творів новітніми художніми прийомами, а через вихід на нові світоглядні позиції. Переконує в цьому і висловлена Ю. Шерехом у статті «**Зустрічі з Заходом**» (три частини якої написані в 1948 – 1952 рр.) думка про те, що «справжня література» відрізняється «від різних “збагачених реалізмів”, які самовдоволено ремигають учорашнім», своєю філософською глибиною і спрямованістю у майбутнє [12, т. 1, 391]. Ю. Шерех був переконаний, що існує пряма залежність між змінами у світогляді людей та зрушеннями в мистецтві. Так, у статті «**Троє прощань. І про те, що таке історія літератури**», в основі якої доповідь на симпозіумі 1964 р. «Традиція і новаторство», український критик зазначав: «Олена Пчілка не бачила світу в ті телескопи й мікроскопи, якими ми тепер порядкуємо. Вона не могла бачити того кольору неба, який люди бачать з стратосфери» [12, т. 2, с. 284]. Тому її творчість і видається сучасному читачеві наївним дилетантством.

У статті «**Реабілітація людини**» (1952) Ю. Шерех зауважив, що літературі не вистачає по-справжньому потужного реалістичного струменя. Критик наголошує, що сучасному читачеві «не потрібні ефекти вихитреного оркестрування, що ладен найбільшу насолоду знаходити в послідовному розгортанні і сплетенні невибагливих на перший погляд мелодій» [12, т. 1, 322]. Однак письменники не спромоглися на створення «камерної прози» та відмову від «зовнішніх ефектів», за якими губиться людина – повнокровний характер та індивідуалізований герой-персонаж. Наприклад, Д. Гуменна, «авторка, що всім характером свого таланту спрямована на те, щоб дати індивідуальні характери», у романі «Діти Чумацького шляху» «взялася писати типи, – ну і замість типів вийшли часом силуетки, а часом – загальники» [12, т. 1, 321].

Продовжуючи осмислення проблеми взаємодії імпресіонізму та реалізму, яку свого часу актуалізувала критика 1920-х рр., Ю. Шерех зробив висновок у статті «**Подорож у країну ночі (Олександр Смотрич. “Ночі. Новелі”)**» (1947), що дебютна збірка О. Смотрича «талановита» – для неї характерні «лаконізм, позірна холодність і спокій автора, нотки жорсткої іронії – і володіння різними манерами оповіді, якими характеризуються оповідачі – все це в кращих новелях Смотрича справляє справді пекельне враження» [12, т. 1, 496]. Водночас вона має значний недолік у стильовому плані – це надмірне тяжіння до імпресіонізму: «Смотрич, безперечно, виріс із імпресіоністичної новелі – і стоїть перед проблемою подолання її» [12, т. 1, 498]. Таке «подолання», на думку Ю. Шереха, може здійснюватися двома шляхами. Суть першого в тому, щоб «повернутися до чистої розповідності прози – власне, першого і основного типу прози, репрезентованого в нашій старій літературі перекладними повістями типу “Александрії”, “Акіра Премудрого” або “Девгенієвих діянь”, оповіданнями з “Римських діянь” і фацеціями» [12, т. 1, 498].

Другий шлях – «компромісовий»: «Не перехід на протилежні імпресіоністичній новелі шляхи, а вливання нових соків в розслаблений і розвільнений організм імпресіоністичної новелі: через обмеження суб’єктивізму, через більшу композиційну зібраність і поступовий перехід до сюжетності, через нове щеплення оповідної манери – характеристичного монолога персонажа», що означає «своєрідне синтезування імпресіоністичної новелі з етнографічно-оповідною новелею ХІХ ст.» [12, т. 1, 498]. Очевидно, у цьому контексті говориться саме про неореалізм, який синтезує в собі реалізм та імпресіонізм.

Отже, Ю. Шерех, хоч і не оперував терміном «неореалізм», визначив суть цього художнього явища: його філософську основу (наголошував, що реалізм ХХ ст. повинен ґрунтуватися на новітніх філософських вченнях, що забезпечить реалістичній естетиці суголосність «духові часу», глибинність і універсальність), естетичну природу (здатність реалізму синтезуватися з елементами модерністських художніх систем), специфіку образу-персонажа (цілісний характер, увага до внутрішнього світу героя), «камерність» тощо.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Проаналізовані теоретико-критичні праці свідчать про тяглість неореалістичного дискурсу в діаспорній критиці – тяглість, яка була перервана в роки СРСР на материковій Україні. Звісно, проблеми «нового реалізму» обговорювалися не досить широко, тим не менше критики зафіксували суть змін в естетико-філософській та художній площинах реалізму ХХ ст. порівняно з реалізмом ХІХ ст.: вказували на його філософську глибину (суголосність новітнім філософським концепціям) та відкритість до модерністських віянь (головним чином до імпресіонізму, символізму). Крім того, діаспорні критики й письменники, порівняно з материковими, значно частіше й послідовніше артикулювали ідею масштабного вияву неореалізму в ХХ ст., говорили про те, що саме неореалізм повинен зайняти панівні позиції в літературі. У перспективі – аналіз неореалістичних концепцій інших українських теоретиків і критиків та вивчення неореалізму в конкретних творчих виявах.

Список використаної літератури

1. Бурлакова І. В. Творчість Уласа Самчука. Проблеми індивідуального стилю : автореф... канд. філол. наук : 10.01.01 / І. В. Бурлакова. – Харків, 2001. – 20 с.
2. Волосова О. І. Юрій Шерех (Шевельов) як літературний критик : автореф... канд. філол. наук : 10.01.01 / Ольга Ігорівна Волосова. – Харків, 2002. – 18 с.
3. Гон М. Літературна критика Уласа Самчука в інтер'єрі епохи / М. Гон // Самчук У. Роздуми про літературу : зб. літ.-крит. ст. / Улас Самчук. – Рівне : [б. в.], 2005. – С. 85–102.
4. Даниленко А. Юрій Шевельов (Шерех): штрихи до портрета науковця / Андрій Даниленко, Е. Соловей // Ю. В. Шевельов (Юрій Шерех) : матеріали до бібліографії / упоряд. Андрій Даниленко і Лев Чабан. – Нью-Йорк : [б. в.], 1998. – 199 с.
5. Історія української літературної критики: дожовтневий період / М. Д. Бернштейн, Н. Л. Калениченко, П. М. Федченко та ін. ; відп. ред. П. М. Федченко. – К. : Наук. думка, 1988. – 456 с.
6. Колошук Н. У. Самчук та І. Багряний у пошуках «великої літератури» (на матеріалі мемуаристики, епістолярію та критики) / Надія Колошук // Колошук Н. Іван Багряний: доміанти творчості та проблеми вивчення : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / Н. Колошук. – Луцьк : Твердиня, 2010. – С. 42–51.
7. Лисенко-Ковальова Н. Концепція «великої літератури» Уласа Самчука / Н. Лисенко-Ковальова // Улас Самчук: художнє осмислення української долі в ХХ столітті : зб. наук. пр. за матеріалами Всеукр. наук. конф. 11 – 13 травня 2005 р. (Рівне – Дермань – Тилявка – Кременець). – Рівне : Волинські обереги, 2005. – С. 58–64.
8. Мовчан Р. Український модернізм 1920-х: портрет в історичному інтер'єрі : монографія / Р. Мовчан. – К. : СтилоС, 2008. – 544 с.
9. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі : монографія / С. Павличко. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Либідь, 1999. – 448 с.
10. Самчук У. Плянета Ді-Пі : нотатки і листи / У. Самчук. – Вінніпег : Накладом т-ва «Волинь», 1979. – 355 с.
11. Самчук У. Роздуми про літературу : зб. літ.-крит. ст. / Улас Самчук ; упоряд., прим., післям. М. Гона. – Рівне : [б. в.], 2005. – 104 с.
12. Шерех Ю. Пороги і запоріжжя. Література. Мистецтво. Ідеології : в 3 т. / Ю. Шерех ; упоряд та прим. Романа Корогодського. – Харків : Фоліо, 1998. – (Українська література ХХ століття).

Статтю подано до редколегії
17.09.2012 р.